

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Y.2007, C.12, S.3 s.121-132.

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARINA GÖRE İNTERNET SİTESİ MALİYETLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

ACCOUNTING THE WEBSITE ESTABLISHMENT COSTS ACCORDING TO TURKISH ACCOUNTING STANDARDS

Yrd.Doç.Dr.Hayrettin USUL*
Arş.Gör.Ozan ÖZDEMİR**

ÖZET

Bu çalışmada internet sitesinin kurulum maliyetleri ile bu maliyetlerin Türkiye Muhasebe Standartları'na göre nasıl muhasebeleştirileceği anlatılmaya çalışılmıştır. Bir internet sitesinin kurulum aşamasında oluşan maliyetler, maliyet unsurlarının özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Bazı maliyetler direkt gider olarak kaydedilirken, bazı maliyetlerin ise maddi duran varlık veya maddi olmayan duran varlık olarak aktifleştirilmesi gerekmektedir. Aktifleştirilen bu maliyetlerin dönem sonlarında da Türkiye Muhasebe Standartları'na göre değerlemesinin yapılması gerekmektedir.

ABSTRACT

In this study, establishment costs of websites as well as accounting those costs according to Turkish Accounting Standards have been discussed. Costs of establishing a website differ in terms of the attributes of cost items. While some cost items are recorded as direct costs, capitalization of some other cost items must be either as tangible or intangible assets. Moreover, after capitalization, those costs must be assessed according to Turkish Accounting Standards at the end of the terms.

İnternet Sitesi, Maddi Duran Varlıklar, Maddi Olmayan Duran Varlıklar,
Türkiye Muhasebe Standartları
Website, Tangible Assets, Intangible Assets, Turkish Accounting Standards

1. GİRİŞ

Halen Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gündeminde bulunan yeni Türk Ticaret Kanunu yasa tasarısına göre şirketler kamuoyunu bilgilendirme

* SDÜ İİBF İşletme Bölümü Öğretim Üyesi

** SDÜ SBE Öğretim Elemanı

açısından yaptıkları tüm faaliyetleri kendi internet sitelerinden yayımlamak zorundadır. Bu kanun tasarısına göre her sermaye şirketi bir internet sitesi açmaya ve bu sitenin açıkça belirlenmiş bir bölümünü, sayılacak içerik ile sınırlı olmamak üzere, şirketçe kanunen yapması gereken ilânlara, pay sahipleri veya ortakları açısından önem taşıyan açıklamalara; yönetim ve müdürler kurulu ile genel kurul toplantılarının hazırlıklarına; anılan kurulların yapılmasına ilişkin bilgilere; ortaklara ve pay sahiplerine sunulması gereken belgelerin yayımlanmasına; bu kurullara ait olanlar da dâhil olmak üzere her türlü çağrıya; oy verme, şeffaflık ve kamuyu aydınlatma yönünden zorunlu ve bilgi toplumu bağlamında yararlı görülen tüm hizmetlerin ve bilgilerin sunulmasına; bilgi almaya yönelik sorulara, cevaplara ve benzeri diğer işlemler ile bu kanunda ve diğer kanunlarda pay sahiplerinin veya ortakların aydınlatılmasının öngörüldüğü konulara özgülemek zorundadır. Ayrıca, finansal tablolar, bunların dipnotları, ekleri, yönetim kurulunun yıllık raporu dâhil, hesap durumlarına, ara finansal tablolara, yönetim kurulunun kurumsal yönetim ilkelerine ne oranda uyulduğuna ilişkin yıllık değerlendirme açıklamasına; denetçinin, özel denetçinin, işlem denetçilerinin raporlarına ve yetkili kurul ve bakanlıkların konulmasını istedikleri pay sahiplerini ve sermaye piyasasını ilgilendiren konulara ilişkin olarak, şirketin cevapları ve bildirimleri ve diğer ilgili hususlar şirketin internet sitesinde yayımlamak zorundadır.¹

Türk Ticaret Kanunu taslağına göre şirketler internet sitelerine koydukları bu bilgileri en az altı ay sitelerinde bulundurmak ve yeni Türk Ticaret Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden üç ay sonra kendi internet sitelerini kurmak zorundadırlar. Eğer şirket yönetimi üç ay içinde internet sitelerini oluşturamıyorsa; anonim şirket yönetim kurulu üyeleri, limited şirket müdürleri ve sermayesi paylara bölünmüş anonim şirkette yönetici olan komandite ortaklar altı aya kadar hapis ve yüz günden üç yüz güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılırlar.²

Bu bağlamda, çalışmada da sermaye şirketlerinin düzenlemek zorunda oldukları internet sitelerinin Türkiye Muhasebe Standartları açısından incelenmesi yapılmıştır. Bu amaçla, aşağıda ayrıntılı olarak ifade edildiği gibi, internet sitelerinin tanımı ve site kurulum maliyetlerinin neler olduğu açıklanmış, bu maliyetlerinin Türkiye Muhasebe Standartları açısından muhasebeleştirilmesi ve değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

2. İNTERNET SİTESİNİN KURULUM MALİYETLERİ

Bir internet sitesinin kuruluş aşamaları ve bu aşamaların maliyetleri planlamanın yapılması, uygulama ve alt yapılarının oluşturulması, grafik ve tasarımın ile içeriğinin geliştirilmesi şeklinde karşımıza çıkar.³

¹ www.tbmm.gov.tr/komisyon/ticaret_kanunu_tasarisi.htm (Erişim Tarihi, 15.6.2007)

² a.g.web.

³ Walid MOUYAGAR, **Opening Digital Markets**, McGraw Hill, New York, 1998, s. 32, 45, 184.

2.1. İnternet Sitesinin Planlaması

Bir amacı gerçekleştirmek için en iyi davranış biçimini seçme ve geliştirme niteliğini taşıyan bilinçli bir süreç olarak tanımlayabileceğimiz planlama; internet sitesi kuracak olan sermaye şirketinin, sitenin kuruluş aşamasından önce yapacağı çalışmaları kapsar. İnternet sitesinin kuruluş aşamasında olan bir şirket, Türk Ticaret Kanunu'nun amir hükümleri dışında kendi amaç ve istekleri doğrultusunda da alternatiflerin değerlendirilmesi ve tercihlerinin belirlenmesini içerir.

2.2. Uygulama ve Altyapının Oluşturulması

Bu aşama nasıl bir internet sitesi oluşturacağına karar veren şirketin TTK hükümleri dışında kendi istek ve arzularına göre kuracağı internet sitesinin alt yapılarını oluşturma ve geliştirme aşamasıdır. Bu aşamada şirketin alan adı ve sunucu ismi edinmesi, işletim sistemini satın alması ve geliştirmesi, geliştirilmiş uygulamaların kurulması ve test edilmesi ile sistemin güvenliğinin sağlanması için yapılan işlemleri yer alır.

Alan Adı (Domain Name): Alan adı, internet üzerinde yer alan her hangi bir adresi IP (İnternet Protocol) numarası şeklinde yazmaya gerek kalmadan konuşma diline çevrilmiş bir dizi kurullarla belirlenmiş tanımlayıcı sözcük ya da kısaltmalardır. Kısaca alan adı bir web sitesinin internetteki ismidir.⁴

Sunucu: Sunucu işletmenin kurmuş olduğu web sayfalarının başak internet kullanıcıları tarafından incelenebilme imkânı veren makinelere denir.⁵ Bu makineler kullanıcı uygulamalarının karşı tarafında bulunurlar ve bir garson gibi hizmet sunarlar.⁶

İşletim Sistemi: İşletim sistemi; bilgisayar kullanıcılarının dosyalar, klasörler ve programlar üzerinde işlemler yapılmasına imkân veren programlar topluluğuna denir. Diğer bir ifadeyle işletim sistemi kullanıcı ile bilgisayar arasındaki iletişimi sağlayan programlar bütünüdür.⁷ Dolayısıyla işletim sistemi bir bilgisayar sisteminde yönetici durumundadır ve kullanıcıların bilgisayara vermiş olduğu komutların donanım birimleriyle uyumlu çalışmasını sağlar.,

Güvenlik: Güvenlik, internet üzerinden siteye erişmeye çalışan bilgisayar korsanlarını, virüsleri ve solucanları önleyen yazılım kodu parçası veya donanımdır.⁸ Web sitesinin güvenliğini sağlayacak programlar, bu hizmeti sağlayan şirketler tarafından kiralanır veya satın alınır.

2.3. Grafik ve Tasarımın Oluşturulması

Web siteleri özel grafik, yazılımlar ile programlamanın bir araya gelmesiyle oluşur. İçerik olarak baktığımızda da web sitelerinde birden fazla

⁴ Christopher LYNAS, *The a World Handbook*, Prentice Hall, London, 2000, s.105

⁵ www.meb.gov.tr (Erişim Tarihi, 29.6.2007)

⁶ www.bidb.itu.edu.tr (Erişim Tarihi, 29.6.2007)

⁷ Zühal AKTÜRK, *Bilgisayar Uygulaması ve Teknikleri*, Tuğra Ofset, Isparta, 1998, s.19.

⁸ www.microsoft.com. (Erişim Tarihi 29.6.2007)

konu, resim animasyon, bilgi formları ile veri tabanı yazılımlar yer almaktadır. Dolayısıyla, grafik ve tasarımlar web sitesinin etkileyici en önemli unsurlarıdır. Oluşturulacak sitedeki grafikler ve tasarımlar uzman kişiler tarafından oluşturulur.

2.4. İçerik Geliştirilmesi:

İnternet sitesinin oluşturulmasında son aşama olan içeriğin geliştirilmesi; bilginin yazılı veya grafiksel olarak oluşturulmasını, satın alınmasını, hazırlanmasını ve güncellenmesini içerir. Söz konusu bilgi, internet sitesi ile bütünleşmiş (veya internet sitesinden erişilebilen) farklı veri kaynaklarından depolanacağı gibi, doğrudan internet sayfalarının içerisine de kodlanabilir. Bu hizmetler işletme içinde bulunan personel tarafından yapılacağı gibi, işletme dışında bulunan uzmanlardan tarafından da yapılabilir.

3. İNTERNET SİTESİ MALİYETLERİNİN STANDARTLAR AÇISINDAN İNCELENMESİ

Çalışmanın bu bölümünde taslak halindeki yeni Türk Ticaret Kanunu uyarınca internet sitesi kurmak zorunda olan sermaye şirketlerinin katlandıkları maliyetlerin Türkiye Muhasebe Standartlarına göre nasıl muhasebeleştirileceği tartışılacaktır.

3.1. İnternet Sitesinin Planlama Maliyetleri

İnternet sitesi kurma aşamasında olan bir şirketin, siteyle ilgili olarak yapmış olduğu araştırma ve planlama maliyetlerinin aktifleştirilip, aktifleştirilemeyeceği konusu Türkiye Muhasebe Standartları (TMS) 38’de belirtilmektedir. Adı geçen standarda göre araştırma giderleri aktifleştirilemezken, geliştirme giderleri aktifleştirilebilmektedir. TMS 38’in 8. maddesinde ise araştırma giderlerini “yeni bir bilimsel ya da teknik bir bilgi anlayışı kazanma amacıyla üstlenilen özgün ve planlı incelemedir” şeklinde tanımlarken, geliştirme giderlerini “ticari üretim ya da kullanıma başlamadan önce, yeni veya önemli ölçüde geliştirilmiş malzeme, aygıt, ürün, süreç, sistem ya da hizmetlerin üretim planı veya tasarımında araştırma sonuçları ya da diğer bilgilerin uygulanmasıdır” şeklinde ifade etmektedir. TMS’nin bu hükmünün geniş bir yorumunu yaparsak; araştırma giderleri yeni bir bilgi edinilmesi, daha önceki bilgi ve bulguların başka bir ürün veya hizmet üretimi için değerlendirilmesi, üretim sistem ve araçlarının alternatiflerinin araştırılması gibi faaliyetleri kapsar ve dolayısıyla da bu faaliyetlerin sonuçları da henüz belirsizdir. Buna karşılık geliştirme giderlerinde ise sonuç belirlenmiş, artık bilginin nasıl kullanılacağı üzerinde veya bir projeye adaptasyonu üzerinde çalışma yapılmaktadır.⁹

Bu tanımlar itibarıyla, bir internet sitesinin planlama aşamasında yapılan giderler TMS 38.54-56’da yer alan araştırma safhasıyla benzerlik taşımaktadır. Dolayısıyla, TMS’nin bu maddeleri uyarınca bir internet

⁹ Hasan KAVAL, **Muhasebe Denetimi**; 2. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, Ekim 2005, s. 349.

sitesinin kuruluş aşamasında yapılan planlama maliyetleri aktifleştirilemez, gider olarak kaydedilir.

3.2. Uygulama ve Altyapının Oluşturulma Maliyetleri

İnternet sitesinin oluşturulmasında ikinci adım uygulama ve alt yapının oluşturulması aşamasıdır. Bu aşamada şirket çeşitli giderlerle karşılaşmaktadır. Yapılan bu giderlerin aktifleştirilip, aktifleştirilemeyeceği yine standartlarda belirlenmiştir. Aşağıda yapılan bu giderlerin standartlara göre nasıl muhasebeleştirileceği ayrıntılı olarak açıklanmaya çalışılmıştır;

Alan Adı: Alan adı daha önceden de belirtildiği gibi, internet sitesi kuran işletmenin IP adresidir. İnternet sitesi kuracak olan bir işletme, alan adı vermeye yetkili kuruluşlardan belirli bir ücret karşılığında bu ismi kiralarlar. Bu kiralama 1 yıl veya daha fazla olabilir. Eğer kiralama süresi 1 yıl ise, işletmenin ödeyeceği kira aktifleştirilmez direkt gider olarak yazılır. Eğer kira süresi 1 yıldan daha fazla süreyle (Örneğin 5 yıllığına kiralanmışsa) gerçekleştirilmişse, bu takdirde alan adı aktifleştirilecek ve bu bağlamda maddi olmayan duran varlık olarak kabul edilecektir. Çünkü TMS 38 maddi olmayan varlıkları fiziksel niteliği olmayan tanımlanabilir parasal olmayan varlık olarak belirtmektedir. Dolayısıyla, bilimsel veya teknik bilgi, yeni süreç ve sistemlerin tasarım ve uygulaması, lisans ve fikri mülkiyet hakları gibi varlıklar maddi olmayan duran varlık olarak tanımlanır.¹⁰ Bu bağlamda, işletmenin alan kiralama işlemi için yapmış olduğu giderin (süresi 1 yıldan fazla ise) aktifleştirilmelidir.

Sunucu: Her şeyden önce bir internet sitesi sahibi olmak isteyen bir şirket bir sunucuya sahip olmak zorundadır. Şirket bu sunucuyu kiralayabileceği gibi, satın alabilecektir. Eğer şirket yönetimi sunucuyu satın alma yolunu seçerse, satın alınan bu sunucu şirket için maddi duran varlık olarak kabul edilecektir. Çünkü 16. TMS maddi duran varlıkları; “mal ve hizmet üretimi veya arzında kullanılmak veya idari amaçlar çerçevesinde kullanılmak üzere elde tutulan ve bir dönemden daha fazla kullanımı öngörülen fiziki kalemlerdir” şeklinde tanımlamıştır. Bu bağlamda, bir internet sitesinin donanımının satın alınması, geliştirilmesi ve kullanılması için yapılan harcamalar maddi duran varlık olarak değerlendirilmelidir. Bu aktifleştirmeyi yaparken dikkat etmemiz gereken bir başka faktör ise borçlanma maliyetidir. Bir maddi duran varlığın ediniminde yapılan borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilip, aktifleştirilemeyeceği TMS 23. “Borçlanma Maliyetleri” standardında belirlenmiştir. Adı geçen standarda göre, bir varlık “özellikli varlık” ise, yani kullanıma hazır olmayan ve yatırım isteyen bir varlık ise borçlanma maliyetleri aktifleştirilebilir. Buna karşılık elde edilen varlık kullanıma hazır nitelikte ise borçlanma maliyetleri aktifleştirilemez ve doğrudan gider kaydedilir.¹¹ Nitekim TMS 16.23’e göre bir maddi duran varlığın maliyeti peşin fiyatına eş değer tutardır. Bu bağlamda, internet sitesi kurmak isteyen bir şirket sunucuyu hazır olarak

¹⁰ Nalan AKDOĞAN ve Orhan SEVİLENGÜL, **Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**, 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, Mart 2007, s.349.

¹¹ Abbas A.MİRZA, Graham J. HOLT, Magnus ORRELL, **IFRS Workbook and Guide**, John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, 2006, s.290-293.

aldığından dolayı, sunucu için yapmış olduğu borçlanma maliyetini gider olarak yazacaktır.

İşletim sistemi: İşletim sistemleri yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, kurulacak olan bir internet sitesinin tamamlayıcı unsurlarındadır. Diğer bir ifadeyle, Dos, Windows, Unix, Xenix gibi isimlerle piyasada bulunan işletim sistemleri internet sitelerinin çalıştırılması için zorunludur. İşletim sistemleri bilgisayara yüklü olarak satılabildiği gibi (örneğin, yeni bir bilgisayar alan şirket aynı zamanda da bilgisayara yüklenmiş bir şekilde yazılım programının da sahibi olmaktadır), ayrı bir ücret karşılığında da işletim sistemi alınabilir. Bu bağlamda, işletim sistemleri için yapılan giderlerin maddi duran varlık mı, yoksa maddi olmayan duran varlık olarak mı aktifleştirileceği TMS 38,4'de açıklanmıştır. Adı geçen paragrafa göre; bir yazılım bilgisayar donanımının önemli bir unsuru ve ayrılamaz ise TMS 18'e göre aktifleştirilir. Bu bağlamda, internet sitesi için alınan bilgisayarın içinde yüklenmiş olarak gelen işletim yazılımları ile bilgisayardan ayrı olarak alınan yazılım bedeli maddi duran varlık olarak kabul edilir.¹²

Güvenlik: Kurulacak internet sitesini olabilecek olumsuzluklardan korumak için güvenlik programları kullanılmaktadır. Çok sayıda şirket tarafından çıkarılan bu programlar internet sitesi kuracak olan şirketler tarafından kiralanmakta veya satın alınmaktadır. Ancak, kullanılan güvenlik programlarının ömrü çok kısa diğer bir ifadeyle, bir dönemden az olmaktadır. Bu nedenle internet sitesi kuracak olan şirket, sitenin güvenliği için alacağı veya kiralayacağı programlara ödediği tutarlar doğrudan gider yazılmalıdır.

Grafik ve Tasarımların Oluşturulma Maliyetleri

Oluşturulacak olan bir internet sitesinin grafik ve tasarım maliyetlerinin aktifleştirilip, aktifleştirilemeyeceği TMS 38. 57-64'deki "geliştirme safhası" ile yakından ilgilidir.¹³ Adı geçen maddeler, işletmenin geliştirme için yapmış olduğu giderlerin hangi durumlarda aktifleştirilebileceğini hükme bağlamaktadır. Bu bağlamda, internet sitesinin grafik ve tasarım aşamasında yapılan giderler (reklam ve promosyon hariç) TMS 38. 57-64'deki geliştirme safhalarıyla benzerlik taşır. Dolayısıyla, bir internet sitesinin kurulum aşamasında yapılan bu tür harcamalar ilgili internet sitesiyle doğrudan ilişkilendirilebilir olmaları ve internet sitesinin de işletme yönetiminin amaçları doğrultusunda çalışabilmesi için grafik ve tasarımın gerekli olması TMS 38. 21 ve 57. hükümleri uyarınca aktifleştirilir ve internet sitesinin maliyetine eklenir.

3.3. İçerik Geliştirme Maliyetleri

İnternet sitesinin içeriğinin geliştirilmesinde oluşan bir harcamanın gider yazılıp yazılmayacağı veya aktifleştirilip, aktifleştirilemeyeceği TMS 38. 69. maddelerinin paragraflarında ifade edilmiştir. İşletmeler internet sitesinin içeriğinin geliştirilmesinde kendi personelini kullanabilirken, aynı zamanda da dışarıdan belli bir tutar karşılığında hizmet alabilmektedir.

¹² Nalan AKDĞAN, Orhan SEVİLENGÜL, a.g.e., s.349.

¹³ Abbas A.MİRZAa.ge.e., s.,291-294.

Yapılan bu giderler yukarıda ifade edilen TMS'nin ilgili paragrafları uyarınca gider olarak kaydedilmelidir.

4. İNTERNET SİTESİ MALİYETLERİNİN TMS'YE GÖRE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Sermaye şirketlerinin TTK taslağına göre kurmak zorunda oldukları internet sitesi maliyetlerinin TMS'ye yapılması gereken muhasebe kayıtları örnekler yardımıyla aşağıda verilmiştir.

4.1. Kuruluş Aşamasında Yapılması Gereken Muhasebe Kayıtları

İnternet sitesinin kuruluş aşamasında yapılması gereken muhasebe kayıtları aşağıdaki gibi olacaktır; (KDV ihmal edilmiştir)

Örnek:

1. DORUK A.Ş. kendisine atı bir internet sitesi kurmak istemektedir. Bu amaçla, şirket yönetimi bir fizibilite çalışması yapmış, çeşitli işletmelerden bilgiler almış ve alternatifleri değerlendirmiştir. Bu çalışma sırasında şirket 2.000 YTL gidere katlanmıştır.

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ İnternet Sitesi 100 KASA	2.000	2.000
--	-------	-------

2.Yapılan fizibilite çalışması sonucunda şirket yönetimi, kurulacak olan internet sitesinin nasıl olması gerektiğine karar vermiş, daha sonrada KLM hosting servis sağlayıcısından 1 yıllığına 1.000 YTL ödeyerek alanı adı (hosting) kiralamıştır.

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ İnternet Sitesi Giderleri Alan Adı Kirası 100 KASA	1.000	1.000
---	-------	-------

3. İşletme internet sitesinin hizmete geçirilmesi için gerekli olan sunucu (server) bedeli 6 ay sonra ödenmek üzere 10.000 YTL satın alınmıştır. (Piyasa faiz oranı: %20)

Alınan sunucunun net bugünkü değerinin hesaplanması

$$\frac{10.000 \times 180 \times 20}{36000 + (180 \times 20)} = \frac{36.000.000}{39.600} = 909 \text{ YTL}$$

255 DEMİRBAŞLAR	9.091	
İnternet Sitesi Demirbaşları		
Sunucular		
180 GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	909	
329 DİĞER TİCARİ BORÇLAR		10.000

6 ay sonra sunucunun bedeli ödendiğinde;

780 FİNANSMAN GİDERLERİ	909	
İnternet Sitesi		
180 GELECEK AYLARA AİT		909
GİD		

4. İnternet sitesinin oluşturulmasında gerekli olan işletim sistemi bir bilgisayara yüklenmiş olarak 2.000 YTL bedelle satın alınmıştır. Sistemden ekonomik olarak 4 yıllık zamanda yararlanılacaktır.

255 DEMİRBAŞLAR	2.000	
Bilgisayar		
100 KASA		2.000

5. Sistemin güvenliği için gerekli güvenlik programı 300 YTL'ye satın alınmıştır.

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	300	
İnternet Sitesi Giderleri		
Güvenlik Programı		
100 KASA		300

6. İşletme, internet sitesinin amaçları doğrultusunda çalışabilmesi için (daha fazla müşteriye ulaşabilmek, yatırımcı ilişkileri, ürün tanıtımı müşteri sadakati yaratılması, insan kaynakları verileri sağlama vb.) gerekli grafik tasarımının geliştirilmesi ve kendine özgü bir tasarıma sahip olmak amacıyla 5.000 YTL harcamıştır.

260 HAKLAR	5.000	
İnternet Sitesi Grafik Tasarımı		
100 KASA		5.000

7. İşletme internet sitesinin içeriğinin geliştirilmesi ve ürünlerin görsel tanıtımı için dışarıdan hizmet alma yoluna gitmiştir. Bu amaçla 2.000 YTL gider yapılmıştır.

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ İnternet Sitesi Giderleri İçerik Geliştirme 100 KASA	2.000	2.000
---	-------	-------

8. Sitenin bakım onarımı ve kontrolü için bir internet firması ile yıllık 1.000 YTL' ye anlaşılmıştır.

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ İnternet Sitesi Giderleri Bakım – Onarım 100 KASA	1.000	1.000
--	-------	-------

4.2. Değerleme

Türkiye Muhasebe Standartları'na göre aktifleştirilen bir duran varlığın değerlemesinde TMS iki yöntemden söz etmektedir. TMS 16. 29 paragrafı ile TMS 38.22–27. paragrafları bu yöntemlerden hangisinin kullanılacağını işletme yönetimine bırakmıştır. Bunlar; maliyet modeli ve yeniden değerlendirme modelidir. Maliyet modelinde işletme değerlendirme yönteminde varlığın değeri birikmiş amortismanlar ile birikmiş değer düşüklüğü zararları indirildikten sonraki değeri ile gösterilir. Eğer işletme yönetimi yeniden değerlendirme yöntemini seçerse varlıklar yeniden değerlendirilmiş değerleri üzerinden birikmiş itfa ve değer düşüklüğü zararının tamamı düşüldükten sonra hesaplanan tutar olan yeniden değerlendirilmiş tutar üzerinden izlenir.

4.2.1. Sunucunun Değerlemesi

İnternet sitesi kuran işletmenin satın aldığı sunucunun maddi duran varlık olarak tanımlanması gerektiğini yukarıda ifade edilmişti. Dolayısıyla, işletmenin sahip olduğu sunucun da TMS 16.50'ye göre değerlendirilmesinin yapılması gerekmektedir.

Örneğimizde; sunucunun yararlı ömrünün 5 yıl olduğunu kabul edersek, yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ İnternet Sitesi Giderleri Sunucu Amortismanı 257 BİRİKMİŞ AMORT. Demirbaşlar İnternet Sitesi Demirbaşları Sunucular	1.818	1.818
---	-------	-------

Diğer taraftan işletmenin sahip olduğu sunucunun değerinin ileriki yıllarda düşmesi kaçınılmazdır. Çünkü teknolojinin hızla gelişmesi teknolojik yatırımların değerlerinin de hızla düşmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla da işletmenin sahip olduğu sunucunun değerinin de bir deşme söz konusu olacaktır. Değer düşüklüğünün oluşması durumunda TMS 36’da sözü edilen “Varlıklarda Değer Düşüklüğü” standardının uygulanması gerekmektedir. Değer düşüklüğü zararı ise, bir varlığın defter değerinin geri kazanabilir tutarını aşan kısmını ifade eder. Geri kazanabilir tutar ise bir varlığın net satış fiyatı ve kullanım değerinden büyük olanıdır.¹⁴ Bu bağlamda, yukarıda verdiğimiz örneğe devam edersek ve iki yıl sonra işletmenin satın almış olduğu sunucunun yeniden değerlendirilmiş değerinin 3.000 YTL olduğunu varsayarsak, yapılacak olan muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır;

Sunucunun Maliyet Bedeli:	9.091		
Birikmiş Amortismanları	<u>3.636</u>		
Net Değer	5.455		
Sunucunun Yeni Değeri	<u>3.000</u>		
Ayrılacak Karşılık	2.455		
654 KARŞILIK GİD.		2.455	
X* MADDİ D. V. DEĞ. DŞK. KRŞ.			2.455

Bu durumda, ayrılacak amortisman tutarı da değişiklik gösterecektir.

2 yıl ayrılan amortisman tutarı:	3.636
Değer düşüklüğü karşılığı	<u>2.455</u>
	6.091
Sunucunun defter değeri	<u>9.091</u>
Kalan Değer	3.000

İzleyen yıllarda ayrılacak amortisman tutarı ise; $3.000 / 3 = 1.000$ YTL olacaktır.

4.2.2. İşletim Sisteminin Değerlemesi

Bir internet sitesi için gerekli olan işletim sistemlerinin bilgisayara yüklü olarak alınabileceği gibi, ayrı olarak da alınabileceğini yukarıda belirtmiştik. İşletim sistemi bilgisayarın önemli bir parçası olduğu için de maddi duran varlık olarak tanımlanacaktır. Dolayısıyla, yukarıda verdiğimiz sunucunun değerlendirme işlemi ile işletim sisteminin değerlendirilmesi de aynı olacaktır.

¹⁴ Ümit GÜCENME ve Aylin ARSOY, “Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıklarda Değer Artış ve Azalışlarının Tespiti ve Kaydı”, *Analiz*, Cilt 5, Yıl:14, Ekim 2005, s.7-9.

• Bazı yazarlar burada “Birikmiş Amortismanlar ve Değer Düşüklüğü Karşılığı” hesabını kullanmaktadır. Bkz., Nalan AKDOĞAN ve Orhan SEVİLENGÜL, a.g.e., s. 314, Krş, Melek AYGÜN, “Maddi Duran Varlıklar”, *Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması*, (Ed. Necdet SAĞLAM v.d.), Maliye Hukuk Yayınları, Ankara, Mart 2007, s. 461-504. Ayrıca bkz, Hasan KAVAL, a.g.e., s.378-388.

4.2.3. İnternet Sitesinin Tasarımının Değerlemesi

İnternet sitesinin tasarım için katlanılan giderlerin aktifleştirileceği daha önce açıklanmıştı. Aktifleştirilen bu giderlerin değerlemesinin TMS 38’de belirtilen kıstaslara göre yapılması gerekmektedir. Değerlemenin nasıl yapılacağı ise TMS 38. 97–106 ile 107- 110’cu paragraflarında ifade edilmiştir. Adı geçen bu paragraflara göre; sınırlı bir yararlı ömre sahip olan duran varlık itfaya sahip iken, sınırsız bir ömre sahip maddi olmayan duran varlık itfa edilemez. Dolayısıyla, sınırsız bir ömre sahip olan maddi olmayan duran varlık eskime ve değer yitirme durumunu tahmin etmeyi gerektirir.

Sınırsız bir ömre sahip olan internet sitesinin tasarımının yapılan değerlendirme sonucunun değerinin 4.000 YTL olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olacaktır.

659 DİĞ. OLAĞAN GİD VE ZARAR HES. Tasarım Değ. Düş. 260 HAKLAR HESABI İnternet Grafik Tasarımı	1.000	1.000
---	-------	-------

Buna karşılık yapılan değerlendirme sonucunda internet sitesinde kullanılan grafik ve tasarımın değerinde bir artış olursa, oluşan artış kadar HAKLAR hesabına giriş olacaktır. Örneğin, yapılan yeniden değerlendirme sonucunda işletmenin sahip olduğu tasarım ve grafiklerin değerinin 6.000 TL olduğu görülmüştür. Bu durumda yapılacak muhasebe kaydı şöyle olacaktır;

260 HAKLAR HESABI İnternet Grafik Tasarımı 524 MADDİ OLM. D. V. YEN.DEĞ.ART.HES	1.000	1.000
--	-------	-------

SONUÇ

Taslak halinde bulunan yeni TTK hükümlerine göre sermaye şirketlerinin web sitesi kurmak ve bunları kullanmak mecburiyeti vardır. Şirketler kamuoyunu bilgilendirici nitelikteki tüm açıklamalarını kendi sitelerinde yayımlamak zorundadırlar. Şirketler internet sitelerini kendi kuracakları gibi, internet sitesi hizmeti veren başka şirketlerden de kiralayabilirler. Şirket internet sitesini kiralama yoluna giderse, ödenen kira bedeli gider olarak kaydedilmelidir. Eğer sermaye şirketleri kendi internet sitelerini kendileri kuracaksa bir takım maliyetlere katlanacaklardır. Bu maliyetlerin bir kısmı aktifleştirilebilirken, bir kısmı da doğrudan gider yazılır. Aktifleştirilen giderler ise Türkiye Muhasebe Standartları’nın belirlemiş olduğu hükümler çevresinde maddi duran varlıklar ve de maddi olmayan duran varlıklar olarak muhasebeleştirilmelidir.

- İnternet sitesi oluşturma maliyetleri ve bu maliyetlerin muhasebeleştirilmeleri TMS'ye göre aşağıdaki şekilde olacaktır;
- İnternet sitesinin planlama şamasında oluşan maliyetler direkt gider olarak yazılacaktır.
- Uygulama ve altyapı oluşturma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi, bunların özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Bunlardan alan adı kiralanmaktadır. Kiralama süresi 1 yıl ise, ödenen bedel gider, 1 yıldan fazla ise ödenen bedel aktifleştirilmelidir. İşletmenin alacağı sunucu ile işletim sistemlerine ödenen bedeller maddi duran varlık olarak kaydedilmelidir. İnternetin güvenliği için ödenen tutar ise direkt olarak gider yazılmalıdır.
- Grafik ve tasarım internet sitesi ile özleşmiştir. Dolayısıyla, grafik ve tasarıma ödenen ücretler aktifleştirilecek ve maddi olmayan duran varlık olarak muhasebeleştirilecektir.
- İnternet sitesinin içerik geliştirme maliyetleri ise direkt olarak gider yazılacaktır.

KAYNAKÇA

1. AKDOĞAN Nalan ve Orhan SEVİLENGÜL, **Tekdüzen Muhasebe Sistemi Uygulaması**, 12. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, Mart 2007.
2. AKTÜRK Zühal, **Bilgisayar Uygulaması ve Teknikleri**, Tuğra Ofset, Isparta, 1998.
3. AYGÜN Melek “Maddi Duran Varlıklar”, **Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması**, (Ed. Necdet SAĞLAM v.d.), Maliye Hukuk Yayınları, Ankara, Mart 2007.
4. GÜCENME Ümit ve Aylin ARSOY, “Muhasebe Standartlarına Göre Maddi Duran Varlıklarda Değer Artış ve Azalışlarının Tespiti ve Kaydı”, **Analiz**, Cilt 5, Yıl:14, Ekim 2005.
5. KAVAL Hasan, **Muhasebe Denetimi**, 2. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, Ekim 2005.
6. LYNAS Christopher, **The a World Handbook**, Prentice Hall, London, 2000
7. MIRZA, Abbas A., Graham J. HOLT and Magnus ORRELL, **IFRS Workbook and Guide**, John Wiley& Sons. Inc., New Jersey, 2006.
8. MOUYAGAR Walid, **Opening Digital Markets**, McGraw Hill, New York, 1998.
9. TMSK, **Türkiye Muhasebe Standartları**, TMSK Yay.1, Grup Matbaası, Ankara, 2006
10. www.bidb.itu.edu.tr.(Erişim Tarihi, 29.6.2007)
11. www.meb.gov.tr.(Erişim Tarihi, 29.6.2007)
12. www.microsoft.com. (Erişim Tarihi 29.6.2007)
13. www.tbmm.gov.tr/komisyon/ticaret_kanunu_tasarisi.htm (Erişim Tarihi, 15.6.2007)

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Y.2007, C.12, S.3 s.133-146.

KOBİLERDE ENTELEKTÜEL SERMAYENİN İŞLETME PERFORMANSINA ETKİSİ

THE EFFECT OF INTELLECTUAL CAPITAL ON BUSINESS PERFORMANCE IN SMEs

Yrd.Doç.Dr.İsa İPÇİOĞLU*

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı; KOBİ'lerin entelektüel sermayelerinin işletme performanslarını etkili olup olmadıklarını ve işletme performansını nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Bu amaçla, entelektüel sermayeyi oluşturan insan sermayesi, yapısal sermaye (örgütsel sermaye) ve müşteri sermayesi (ilişkisel sermaye) ile işletme performansı arasındaki ilişkiler incelenmiş ve bu sermayelerin işletme performansı üzerindeki etkilerine bakılmıştır. İnsan sermayesinin işletme performansı üzerinde direkt ve pozitif etkisi yok iken, yapısal ve müşteri sermayesi işletme performansını direkt ve pozitif etkilemektedir.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine how the intellectual capital of SMEs affects on their business performance. Therefore, the relationships between human capital, structural capital (organizational capital), customer capital (relational capital) and business performance have examined. The results of study highlight that although the human capital of SMEs directly and positively does not affect business performance the structural and customer capital directly and positively affect business performance.

Entelektüel Sermaye, KOBİLER, İnsan Sermayesi, Yapısal Sermaye, Müşteri Sermayesi, İşletme Performansı
Intellectual Capital, SMEs, Human Capital, Structural Capital, Customer Capital, Business Performance

1. GİRİŞ

1990'lı yıllardan itibaren yeni milenyuma girilirken birçok araştırmacı ve uygulamacı entelektüel sermayeyi ülkelerin ve kuruluşların zenginlik yaratmada temel kaynak olarak görmüşlerdir (Brooking,1996; Edvinsson ve Malone, 1997; Stewart, 1997; Sveiby, 1997). Enformasyon teknolojisindeki ve enformasyon toplumundaki devrim; bilgi ve bilgi tabanlı ekonominin artan önemi; bireylerarası faaliyetlerde ve ağ (network) toplumunda değişen ortaklıklar; rekabetin temel belirleyicisi olarak yenilik ve

* Bilecik Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon ABD,
isaipcioglu@yahoo.com

yaratıcılığın ortaya çıkması spesifik bir biçimde entelektüel sermayeyi önemli kılmıştır (Guthrie, 2001). Birçok firma stratejik hedeflerine ulaşmak için entelektüel sermayelerini arttırmak ve bunu işletme performansına yansıtma çabaları içine girmişlerdir.

Entelektüel sermaye şirketlerin sürdürülebilir rekabet avantajı sağlamada en önemli kaynaktır ve gittikçe artan bir hızla şirketin gelecek performansının belirlenmesinde çok önemli rol oynamaktadır (Roos ve Roos, 1997). Bu nedenle, entelektüel sermaye bir firma için çok değerli varlıklar ve iş dünyasında da rekabet için çok güçlü bir silahtır (Wang ve Chang, 2005).

Literatürde entelektüel sermayenin işletme performansı üzerine etkisini araştıran ampirik araştırmalar mevcuttur. Bununla birlikte, KOBİ'lere yönelik entelektüel sermaye ile ilgili araştırmalar yapılmasına rağmen, spesifik olarak KOBİ'lerde entelektüel sermaye ve işletme performansı ilişkisini ve etkisini inceleyen çalışmalar yok denecek kadar azdır. Türkiye'deki mevcut işletmelerin %98.8'inin KOBİ olmasına rağmen, ülke ekonomisine katkısı Avrupa Birliği'ndeki KOBİ'lerin yarısı kadardır. (KOSGEB, 2006). Bunun temel nedenlerinden olan KOBİ'lerin entelektüel sermaye ile ilgili problemlerinin olması (teknoloji düzeyinin düşüklüğü, yetersiz know-how, niteliksiz işgücü, markalaşmama vb.) ve entelektüel sermayeyi işletme performansına yansıtamaması bu araştırmayı önemli kılmaktadır. Bu nedenle, araştırmanın temel amacı; KOBİ'lerin insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesinden oluşan entelektüel sermaye yapılarını ortaya koyarak bunu işletme performansını nasıl ve ne ölçüde etkilediğini belirlemektir. Bu amaçla araştırmamız ilk olarak entelektüel sermaye ile ilgili bir literatür taraması: entelektüel sermayenin tanımı ve bileşenleri, entelektüel sermaye ile işletme performansı ilişkisi, ikinci olarak çalışmanın KOBİ'ler üzerinde uygulaması ve analizi, üçüncü olarak ise tartışma ve sonuç kısımlarını kapsamaktadır.

2. ENTELEKTÜEL SERMAYE VE BİLEŞENLERİ

2.1. Entelektüel Sermaye

Entelektüel sermaye kavramı örgütsel anlamda 1990'lı yıllarda bilgi ekonomisinin gelişmesi ile beraber popülerlik kazanmış ve yoğun bir biçimde araştırılmaya başlanmıştır. Bu konu ile ilgili araştırma ve çalışma yapanlar (Brooking,1996; Edvinsson ve Malone, 1997; Stewart, 1997; Sveiby, 1997) entelektüel sermayeyi, bilgi toplumunda örgütler ve ekonomiler için sürdürülebilir zenginlik yaratmanın temel faktörlerinden biri olarak görmüşlerdir. Bununla birlikte entelektüel sermayenin birçok tanımları yapılmıştır. Stewart (1991) Fortune'daki "Brainpower" (beyingücü) makalesinde entellektüel sermayeyi, "işletmeye piyasada rekabet avantajı sağlayan, işletme çalışanlarının bildiği her şeyin toplamı" olarak tanımlanmıştır.

Edvinsson ve Sullivan (1996) entelektüel sermayenin tanımını "bilgiyi değere dönüştürmek" olarak kabul etmişlerdir. Bu tanım, buluşları, fikirleri, genel bilgiyi, tasarımları, bilgisayar programlarını, veri süreçlerini ve yayınları içine alan geniş bir tanımdır. Lynn (2000) entelektüel sermayenin

beyin gücü olarak görülmesinden dolayı bilgi ile karıştırıldığını ileri sürer. Lynn'a (2000) göre bilgi önemlidir, ama sadece entelektüel sermayenin yaratılması için kullanılan hammaddedir. Bilgi bir değere dönüştürüldüğünde entelektüel sermaye meydana gelmektedir. Entelektüel sermaye bir değer kavramıdır ve bir şirkette dinamik bir büyümenin temel kaynağı olduğundan dolayı da gereği gibi yönetilmelidir.

Brooking (1997) ise entelektüel sermayeyi şirketin defter değeri ile şirket için ödenmeye razı olunan parasal değer arasındaki fark olarak tarif edebileceğini ileri sürmektedir. Bu tanımda entelektüel sermaye bir şirketin defter değeri ile piyasa değeri arasındaki fark olarak ortaya konmaktadır. Brooking (1997) entelektüel sermayeyi bilançoda gösterilmeyen maddi olmayan varlıkların temsil ettiğini ve bu nedenle entelektüel sermayeyi bilançoda olmayan değer oluşumları olarak dört kategoride incelemiştir.

1. Ticari markalar, müşteri bağlılığı, tekrarlanan ticari işler gibi piyasada şirkete güç veren varlıklar.
2. Patentler, ticari markalar, telif hakkı gibi entelektüel (fikri) mülkiyeti temsil eden varlıklar.
3. Kurum kültürü, yönetim ve iş süreçleri, enformasyon teknolojilerinden kaynaklanan örgütün içsel gücünü veren varlıklar.
4. Bilgi, yetenekler, işle ilgili know-how, network kabiliyeti gibi örgüt çalışanlarından kaynaklanan varlıklar.

Stewart (1997: 20) göre, "entelektüel sermaye, zenginlik yaratmak için kullanıma sokulabilen entelektüel malzemedir, yani bilgi, enformasyon, entelektüel mülkiyet ve deneyimdir". Bu tanıma göre, entelektüel sermaye bir örgütte çalışanlar tarafından bilinen ve ona rekabette üstünlüğü kazandıran her şeyin toplamıdır. Buna göre, entelektüel sermaye bir kuruluşun elindeki patentleri, uyguladığı süreçleri, çalışanların becerileri, kullanılan teknolojileri, müşteri ve tedarikçiler hakkındaki enformasyonu ve geçmiş tecrübelerin toplamını içermektedir.

Roos ve Roos'da (1997) entelektüel sermayenin bilançolarda tam olarak gösterilmeyen, firmaların gizli varlıklarının toplamı olduğunu belirterek entelektüel sermaye ile ilgili olarak şunları ileri sürmüşlerdir:

1. Entelektüel sermaye şirketlerin sürdürülebilir rekabet avantajı sağlamada en önemli kaynaktır.
2. Şirket yönetiminin en önemli sorumluluklarından bir tanesi entelektüel sermayeyi çok iyi yönetmektir.
3. Entelektüel sermayenin büyümesi ve azalması entelektüel performans olarak adlandırılır ve bu belirlenebilir ve ölçülebilir.
4. Entelektüel sermayenin belirlenmesi ve ölçülebilmesi şirketlerin bulunduğu endüstrinin büyüklüğüne, yapısına, şirketteki sahiplik yapısına ve coğrafik boyutlara göre değerlendirilir.

2.2. Entelektüel Sermaye Bileşenleri

Lynn (2000) entelektüel sermayenin nasıl bir örgütsel değer yarattığının anlaşılabilmesi için daha çok pratik terimlerin, yani entelektüel

sermaye türlerinin (bileşenlerinin) incelenmesi, gerektiğini ileri sürmektedir. Birçok araştırmacı entelektüel sermayeyi bileşenlerine ayırarak incelemiştir. Lynn'a (1998, 2000) göre entelektüel sermaye birbirleriyle bağlantılı insan, ilişkisel ve yapısal (örgütsel) sermayeden oluşmaktadır. Entelektüel sermayenin bileşenlerine ayrılarak sınıflandırılması yöneticilerin bu varlıkları nasıl kullanılması ve yönetmesi gerektiğine de yardımcı olmaktadır. Edvinsson ve Sullivan (1996) göre yöneticiler için entelektüel sermayenin insan kaynakları ve yapısal sermaye (entelektüel varlıkları içeren) olmak üzere iki bileşeni vardır.

Entelektüel sermayenin tanımı ve bileşenleri için literatürde tam bir konsensus sağlanmadığı için, Avrupa Birliği entelektüel sermaye ile ilgili bir konsensus projesi olan MERITUM'u gerçekleştirmiştir. MERITUM (2001) ise entelektüel sermayeyi "bir organizasyonun insan, örgütsel ve ilişkisel kaynaklarının kombinasyonudur" şeklinde tanımlamış, sınıflandırmış ve aşağıdaki gibi açıklamıştır.

İnsan sermayesi: Çalışanların firmayı terk ettiğinde kendileri ile beraber götürdükleri bilgi olarak da tanımlanır. İnsan sermayesi, insanların bilgilerini, becerilerini, deneyimlerini ve kabiliyetlerini kapsar. Bu bilginin bazıları birey için özeldir bazıları ise genel olabilir. Örneğin; yenilik kapasitesi, yaratıcılık, know-how ve deneyim, takım çalışma kapasitesi, çalışma esnekliği, belirsizlik karşısındaki tolerans, motivasyon, memnuniyet, öğrenme kapasitesi, bağlılık, formal iş eğitimi ve eğitim.

Yapısal Sermaye: Çalışma günü sonunda firma içinde kalan bilgi olarak tanımlanır. Yapısal sermaye, örgütsel alışkanlıklardan, prosedürlerden, sistemlerden, kültürden, veritabanları ve benzeri şeylerden oluşur. Örneğin örgütsel esneklik, bir dökümantasyon hizmeti, bir bilgi merkezinin mevcudiyeti, bilgi teknolojisinin genel kullanımı, örgütsel öğrenme kapasitesi ve benzeri unsurlar. Bunlardan bazıları legal olarak korunmakta ve firma farklı farklı başlık altında legal olarak entelektüel mülkiyet hakkına sahip olmaktadır.

İlişkisel Sermaye: Firmanın müşterilerle, tedarikçilerle, veya ar-ge ortakları ile yaptığı dış ilişkileriyle bağlantılı her türlü kaynak olarak tanımlanır. İlişkisel sermaye şirketin menfaat sahipleri (yatırımcılar, kredi verenler, müşteriler, tedarikçiler vb.) ile şirket ilişkilerini, ilave olarak menfaat sahiplerinin şirket hakkında sahip olduğu algılamalarını (düşüncelerin) içeren insan ve yapısal sermayenin bir bölümünden oluşur. Bu kategoriye örnek olarak imaj, müşteri bağlılığı, müşteri memnuniyeti, tedarikçilerle bağlantılar, ticari güç, finansal varlığı devretme gücü, çevresel etkinlikler verilebilir.

Bontis vd. (2000), Annie Brooking, Göran Roos, Thomas Stewart ve Nick Bontis'in çalışmalarını temel alarak Tablo 1'de entelektüel sermaye bileşenlerini karşılaştırmıştır.

Tablo 1: Entelektüel Sermaye Bileşenlerinin Karşılaştırılması

<i>Annie Brooking</i>	<i>Göran Roos</i>	<i>Thomas Stewart</i>	<i>Nick Bontis</i>
<i>İnsan merkezli varlıklar</i> Beceriler, kabiliyetler ve deneyimler, problem çözme kabiliyeti ve liderlik tarzları	<i>İnsan Sermayesi</i> Yetenek, tutum ve entelektüel kimlik	<i>İnsan sermayesi</i> Çalışanlar bir organizasyonun en önemli varlığıdır	<i>İnsan sermayesi</i> Her çalışanın sahip olduğu bireysel düzeyde bilgi
<i>Altyapı varlıkları</i> Faaliyetlerin yerine getirilmesinde şirkete yardımcı olan bütün teknolojiler, süreçler ve metodolojiler	<i>Örgütsel Sermaye</i> Tüm örgütsel yenilik, süreçler, entelektüel mülkiyet ve kültürel varlıklar	<i>Yapısal sermaye</i> Enformasyon teknolojisi içine yerleştirilmiş bilgi	<i>Yapısal sermaye</i> Pazar gereksinmelerini karşılamak için kullanılan insan dışı varlıklar veya örgütsel kapasiteler
<i>Entelektüel mülkiyet</i> Know-how, ticari markalar ve patentler	<i>Yenileştirme ve geliştirme sermayesi</i> Yeni patentler ve iş eğitim çabaları	<i>Yapısal sermaye</i> Patentler, planlar ve ticari markaların tümü	<i>Entelektüel mülkiyet</i> Entelektüel sermaye gibi olmayan entelektüel mülkiyet korunan ve legal bir tanımı olan varlıktır
<i>Pazar varlıkları</i> Markalar, müşteriler, müşteri bağlılığı ve dağıtım kanalları	<i>İlişkisel sermaye</i> İçsel ve dışsal menfaat sahiplerini kapsayan ilişkiler	<i>Müşteri sermayesi</i> Müşterileri ele geçirmek ve elde tutmak için kullanılan pazar bilgisi	<i>İlişkisel sermaye</i> Müşteri sermayesi sadece örgütsel ilişkilerde yerleştirilmiş bilginin bir yönüdür.

Kaynak: Bontis vd. (2000:89)'den uyarlanmıştır.

Tablo 1'den de görüldüğü gibi dört araştırmacıda kuvvetli bir biçimde insan sermayesinin önemini vurgulamıştır. Brooking özellikle yönetsel yeteneklerin ve liderlik tarzlarının insan sermayesinin önemli bileşenleri olduğunu belirtmiş ve yapısal sermayeyi altyapı varlıkları ve entelektüel mülkiyet olarak ikiye ayırmıştır. Altyapı varlıkları olarak da bir şirketin faaliyetlerini yerine getirmede yardımcı olan tüm teknolojileri ve süreçleri dahil etmiştir. Roos buna kültürün önemini ilave etmiştir. Bununla birlikte Stewart enformasyon teknolojisini de bu kategori altında sınıflandırmıştır. Brooking, Roos ve Stewart ticari markaları ve patentleri de yapısal sermayeye dahil ederken, Bontis diğer entelektüel sermaye bileşenleri gibi olmayan, korunan bir varlık legal bir tanımı olan entelektüel mülkiyeti dahil etmemiştir. Araştırmacıların hepsi ise müşteri varlıklarının bir kısmı olarak müşterileri, onların bağlılığını ve pazar bilgisini ele almışlardır.

Genellikle entelektüel sermaye alanında araştırma yapanlar entelektüel sermayenin; insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi olmak üzere üç ana yapısını tanımlamaktadırlar (Bontis vd., 2000). Bu nedenle, çalışmada da entelektüel sermayenin bileşenleri olarak insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi kavramları kullanılmıştır.

3. ENTELEKTÜEL SERMAYE VE İŞLETME PERFORMANSI İLİŞKİSİ

Literatürde entelektüel sermaye bileşenleri ve işletme performansı ilişkisini hem direkt hem de indirekt olarak inceleyen araştırmalar mevcuttur.

Bunlardan biri olan ve de birçok araştırmaya temel teşkil eden Bontis (1998) insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi ve işletme performansı arasındaki ilişkileri araştırdığı çalışmasında birçok yapısal modeller geliştirerek şu sonuçlara ulaşmıştır.

1. İnsan sermayesi müşteri sermayesi ve yapısal sermayeyi etkilemekte, aynı şekilde müşteri sermayesi yapısal sermayeyi etkilemekte, yapısal sermayenin ise performans üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olduğu görülmektedir.
2. Elmas modelinde de; insan sermayesi, yapısal ve müşteri sermayesini etkilemekte, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi ise performansı etkilemektedir.
3. Daha sade bir biçimde yaptığı diğer modelde, yani direkt etkileri incelediği modelde; insan sermayesinin performans üzerinde direkt etkisi yok iken, yapısal ve müşteri sermayesine etkisi vardır.

Bu araştırmayı temel alan Bontis vd. (2000) Malezya endüstrisindeki entelektüel sermaye ve işletme performansı arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmalarında; hizmet sektöründeki insan sermayesi ve yapısal sermaye arasında anlamlı bir pozitif ilişki bulunamaması dışında, hem hizmet sektörü hem de hizmet dışı sektörlerde insan sermayesi ile müşteri sermayesi ve yapısal sermaye, müşteri sermayesi ile yapısal sermaye, yapısal sermaye ile işletme performansı arasında önemli bir pozitif ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Buradan da anlaşıldığı üzere entelektüel sermaye bileşenleri ile işletme performansı arasındaki ilişkiler direkt olarak incelenmemiştir. Diğer bir deyişle insan sermayesi ve müşteri sermayesi ile işletme performansı arasındaki ilişkiye bakılmamış, bu ilişki yapısal sermaye yardımıyla ortaya konulmuştur.

Wang ve Chang (2005) neden-sonuç yaklaşımıyla entelektüel sermaye bileşenlerinin (yapısal sermaye olarak yenilik ve süreç sermayesini ele almış) işletme performansı üzerindeki etkilerini hem direkt hem de indirekt olarak incelediği araştırmasında ise; insan sermayesi hariç diğer bileşenlerin işletme performansını direkt etkilediği sonucuna varmıştır. İnsan sermayesi indirekt olarak entelektüel sermayenin diğer bileşenleri sayesinde performansı etkilemektedir. Ayrıca entelektüel sermaye bileşenleri arasında da bir sebep sonuç ilişkisi mevcuttur. İnsan sermayesi, yenilik sermayesini ve süreç sermayesini etkiler. Süreç sermayesi yenilik sermayesinden etkilenirken her ikisi de müşteri sermayesini etkilemektedir. Sonuç olarak ta müşteri sermayesi performansa katkıda bulunmaktadır.

Entelektüel sermaye ve entelektüel mülkiyet ile firma performansı arasındaki bağlantıyı araştıran Bolken vd. (2005) Almanya ilaç sektöründe yaptığı araştırmasında ayrı ayrı olarak entelektüel sermaye bileşenleri ile entelektüel mülkiyet arasında önemli ilişkiler olduğunu tespit etmiş ve entelektüel mülkiyet ile işletme performansı arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşmıştır. Chen vd (2005) ve Tan vd. (2007) firmaların entelektüel sermayesinin finansal performansı üzerinde pozitif etkisi olduğunu bulmuşlar ve entelektüel sermayenin firmaların gelecek finansal performansı ile ilişkili olduğu ve bunun içinde iyi bir gösterge olabileceğini

ileri sürmektedirler. Bu çalışmalara ilave olarak entelektüel sermayenin spesifik olarak bazı bileşenleri ile performans arasındaki ve entelektüel sermaye ile bazı performans göstergeleri arasındaki ilişkilerde incelenmiştir. Huang ve Liu (2005) yenilik sermayesinin firma performansı ile doğrusal olmayan ilişkisi olduğunu, enformasyon teknolojisi sermayesinin ise firma performansı üzerinde olumlu etkisi olduğunu ortaya koymuştur. Chen vd. (2006) Tayvan'da imalat işletmeleri üzerinde yaptığı araştırmasında ise entelektüel sermaye bileşenlerinin yeni ürün geliştirme üzerinde önemli derecede pozitif etkisi olduğunu bulmuşlardır.

Görüldüğü gibi tüm bu çalışmalardan da anlaşılacağı üzere entelektüel sermaye ve işletme performansı arasında yapılan araştırmalar spesifik olarak KOBİ'ler üzerine odaklanmamıştır. Bununla birlikte KOBİ'lerde entelektüel sermayenin ölçülmesi ve raporlanması gibi konulardaki araştırmalara rastlamak mümkündür. Montequin vd. (2006) bilgi yönetimini başarılı uygulamaları için anahtar faktörlerle bağlantı kurmada KOBİ'lerin entelektüel sermayesinin ölçümü için bir model sunmuştur. KOBİ'lerle ilişkili entelektüel sermaye elemanlarını açıklamış, analiz etmiş ve karşılaştırmıştır. Martins vd. (2006) Avrupa'daki KOBİ'ler için entelektüel sermayenin yönetimi için bir Avrupa yaklaşımı ve Avrupa düzeyinde geniş bir açılımı olan minimum standartlarla KOBİ'ler için uygun bir metod geliştirmeye çalışmışlardır. Avrupa Birliği (European Commission, 2006) araştırma çalışmaları yoğun olan KOBİ'lerde araştırma, geliştirme ve yeniliğin artması için entelektüel sermayenin raporlanmasını teşvik etmiş ve önerilerde bulunmuştur. Bunun dışında İskandinav ülkeleri enformasyon teknolojisi sektöründeki KOBİ'lerin strateji formülasyonunu geliştirmek için entelektüel sermaye raporu kullanılması ile ilgili bir proje başlatmıştır (Claessen, 2005). Salojärvi vd.'de (2005) KOBİ'ler de bilgi yönetimi ve büyüme arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalarında, bilgi yönetimi kapsamı içinde insan sermayesi, örgütsel sermaye ve dışsal sermaye şeklinde maddi olmayan varlıklara ele almışlardır.

Yukarıda literatürdeki entelektüel sermaye ve işletme performansı ilişkisinin açıklanması ışığı altında KOBİ'ler deki entelektüel sermaye ve bileşenleri ile işletme performansı arasındaki direkt ilişkileri araştıran hipotezlerimiz aşağıdaki şekilde oluşturulmuştur.

H₁: Entelektüel sermayenin işletme performansı üzerinde direkt ve pozitif etkisi vardır.

H_{1a}: İnsan sermayesinin işletme performansı üzerinde direkt ve pozitif etkisi vardır.

H_{1b}: Yapısal sermayenin işletme performansı üzerinde direkt ve pozitif etkisi vardır.

H_{1c}: Müşteri sermayesinin işletme performansı üzerinde direkt ve pozitif etkisi vardır.

4. METODOLOJİ

4.1. Araştırmanın Amacı

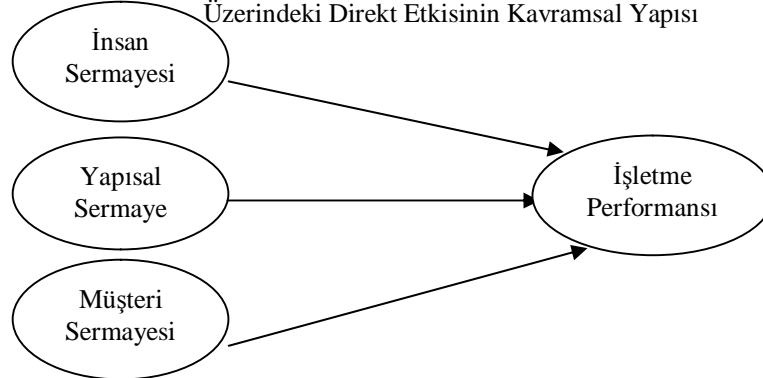
Bu araştırmanın temel amacı; imalat sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lerin entelektüel sermayelerinin işletme performanslarında etkili olup

olmadıklarını ve işletme performansını nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Bu amaçla, entelektüel sermayeyi oluşturan insan sermayesi, yapısal sermaye (örgütsel sermaye) ve müşteri sermayesi (ilişkisel sermaye) ile işletme performansı arasındaki ilişkiler incelenmiş ve bu sermayelerin işletme performansı üzerindeki etkilerine bakılmıştır. Özellikle Türkiye'deki KOBİ'lerin ülke ekonomisine istenilen katma değeri sağlayamaması ve birçok sorunlarla karşı karşıya kalmaları, entelektüel sermaye ve işletme performansı ilişkisi bağlamında bu sorunların nereden kaynaklandığı konusunda da birçok ipuçları verecektir.

4.2. Araştırma Modeli

Bu araştırmada entelektüel sermayeyi oluşturan bileşenler bağımsız değişkenler, KOBİ'lerin firma performansı ise bağımlı değişken olarak seçilmiştir. Burada entelektüel sermayeyi oluşturan insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi bağımsız değişkenleri ile bağımlı değişken olan işletme performansı arasındaki ilişkiler ve üzerindeki direkt etkiler incelenmiştir. Bununla ilgili olarak hipotezler geliştirilmiş ve bu hipotezlerin desteklenip desteklenmediği test edilmiştir. Araştırma ile ilgili simgesel bir modeli içeren kavramsal yapı Şekil 1 'de verilmiştir.

Şekil 1: Entelektüel Sermaye Elemanlarının İşletme Performansı Üzerindeki Direkt Etkisinin Kavramsal Yapısı

4.3. Ölçme Aracı

Araştırmanın verilerinin elde edilme aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket ana hatları ile üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, kendi alanı içindeki işlerin durumuna veya ana faaliyetlerine ilişkin (ana faaliyetlerini ifade eden) her biri 7 maddeyi veya ifadeyi içeren 3 karma değişken olan; insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesinden oluşan entelektüel sermayeyi kapsamaktadır. Bu değişkenlerin listesi Tablo 2'de görülmektedir (Salojärvi, 2005). IAA- Index (Intangible Asset Aptitude) olarak adlandırılan ve Salojärvi vd. (2005) tarafından Finlandiya'daki KOBİ'lere uygulanan ölçek Salojärvi vd. (2005) çalışmasından alınarak Türkiye'deki KOBİ'lere uyarlanmıştır. (Salojärvi, 2005) IAA-Index'ini firmaların maddi olmayan duran varlıklarını kendi kendilerine değerlendirmesi için Sveiby (1997), Roos vd. (1997), Edvinsson ve Malone (1997) ve MERITUM'un (2001) entelektüel modellerini temel alarak bu modellerdeki maddi olmayan duran varlıkları rehber edinerek geliştirmiştir.

Ankette 5'li Likert kullanılmış ve 1 Kesinlikle katılmıyorum 5 Kesinlikle katılıyorum olarak ifade edilmiştir. İşletme performansı ölçmek için II. Bölümdeki işletme performansına ait maddeler ise Bontis'in (1998) geliştirdiği ve kullandığı (Bontis vd., 2000) ölçekten yararlanılmış ve bu çalışmaya uyarlanmıştır. İşletme performansına ait maddelerde Tablo 2'de görülmektedir. Performansla ilgili ifadelerde de 5'li Likert kullanılmış ve 1 En Düşük Seviye 5 En Yüksek Seviye olarak ifade edilmiştir. Anketin III. bölümünde ise demografik sorulara yer verilmiştir.

Tablo 2: Entelektüel Sermaye ve Performans Değişkenleri

<i>İnsan Sermayesi(İS)</i>	<i>Yapısal Sermaye (YS)</i>	<i>Müşteri Sermayesi (MS)</i>	<i>İşletme Performansı(İP)</i>
<i>İS1.</i> Personelin uygunluğu	<i>YS1.</i> Değerler ve normlar	<i>MS1.</i> Müşteri odaklılık	<i>İP1.</i> Sektörde liderlik
<i>İS2.</i> Personelin yeteneği	<i>YS2.</i> Süreç gelişim	<i>MS2.</i> Network (ağ) odaklılık	<i>İP2.</i> Gelecekteki görünümü
<i>İS3.</i> Gelişim yeteneği	<i>YS3.</i> Örgüt gelişimi	<i>MS3.</i> Markalar	<i>İP3.</i> Karlılık
<i>İS4.</i> Personelin motivasyonu	<i>YS4.</i> Entelektüel varlık hakları	<i>MS4.</i> Müşteri geri bildirim	<i>İP4.</i> Kardaki artış
<i>İS5.</i> İnsan Kaynakları Yönetiminin kabiliyeti	<i>YS5.</i> Enformasyon sistemi	<i>MS5.</i> Ortak iş yapılanlardan öğrenme	<i>İP5.</i> Satışlardaki artış
<i>İS6.</i> Takım çalışması	<i>YS6.</i> Kültür ve atmosfer	<i>MS6.</i> Şöhret ve imaj	<i>İP6.</i> Vergi sonrası karın varlıklara oranı
<i>İS7.</i> Meslekdaşlar arasında bilgi paylaşımı	<i>YS7.</i> İletişim	<i>MS7.</i> Network'lerde (ağlarda) bilgi paylaşımı	<i>İP7.</i> Vergi sonrası karın satışlara oranı
			<i>İP8.</i> Rekabet gücü
			<i>İP9.</i> Yeni ürün geliştirme
			<i>İP10.</i> Toplam işletme Performansı

4.4. Örneklem ve Veri Toplama Süreci

Bu araştırma için Türkiye'de imalat sanayinin çok yoğun olduğu Marmara Bölgesindeki İstanbul, Kocaeli, Adapazarı, Bursa, ve Bilecik organize sanayi bölgelerinde otomotiv, metal ve makine, tekstil, plastik ve kimya, gıda, mobilya, inşaat, taş ve toprağa dayalı sanayinde faaliyet gösteren 270 KOBİ seçilmiştir. Bu KOBİ'ler den gerekli veriler elde etmek için araştırmanın anket formu e-mail, posta ve anketör yardımıyla ulaştırılmış ve 215 işletmeden geri dönüşüm sağlanmıştır. Geri dönen anket formlarının incelenmesi sonucunda hatalı ve noksan doldurulan 30 anket değerlendirme dışı bırakılmış ve 185 anket formunun verileri değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Araştırma işletmelerin sahipleri, üst düzey yöneticileri, bölüm müdürleri ve yardımcıları tarafından doldurulmuştur.

5. BULGULAR VE ANALİZLER

5.1. Güvenilirlik ve Korelasyon Analizi

Ölçüm sonuçlarının kişiden kişiye veya durumdan duruma etkileyebilecek tesadüfi hatalardan ölçeğin arındırılmış olduğunu gösteren

güvenirliği sorgulamak amacıyla kullanılan Cronbach's alpha yöntemine (Özdamar, 1999: 513) göre yapılan analizde entelektüel sermaye ölçeğine ait alpha katsayısı 0.915 bulunmuştur. Bagozzi (1998) çalışmasında, bir ölçeğin geçerli sayılabilmesi için hesaplanan alpha katsayısının en az 0.60 olması gerektiğini ve 0.70'den büyük katsayıların, yüksek güvenilirliği gösterdiğini ifade etmektedir. Buna göre 0.915 alpha katsayısı ile kullanılan entelektüel sermaye ölçeği yüksek güvenilirliğe sahiptir. Ayrıca ölçeği oluşturan değişkenlerin alpha ile korelasyon katsayıları değerlendirilerek ölçeğin bütünüyle olan korelasyonlarına ve genel katkılarına bakıldığında, ölçeğin içsel tutarlığa sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Buna ek olarak entelektüel sermayenin bileşenleri olan insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesinin alpha katsayıları sırasıyla 0.801, 0.829, 0.777 ile işletme performansının alpha katsayısı 0.909 olarak saptanmıştır. Modelde kullanılan tüm değişkenler ile ilgili alpha katsayıları ile bütün değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon analiz sonuçları Tablo 3'den görülmektedir.

Tablo 3: Tüm Değişkenlere Ait Alpha ve Korelasyon Değerleri

<i>Değişkenler</i>	<i>Cronbach Alpha</i>	<i>İS</i>	<i>YS</i>	<i>MS</i>	<i>İP</i>
İnsan Sermayesi (İS)	0.801	1			
Yapısal Sermaye (YS)	0.829	0.798**	1		
Müşteri Sermayesi (MS)	0.777	0.553**	0.673**	1	
İşletme Performansı (İP)	0.909	0.192*	0.281**	0.282**	1

Tablo 3'de bağımlı değişkenin tüm bağımsız değişkenler ile aralarındaki birebir ilişkilere bakılmıştır. 0.01 anlamlılık seviyesinde bağımlı değişken işletme performansı ile bağımsız değişkenler yapısal sermaye ve müşteri sermayesi arasında pozitif yönde bir ilişki çıkmıştır. Ayrıca, bağımlı değişken işletme performansı ile diğer bağımsız değişken insan sermayesi arasında da 0.05 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü bir ilişki vardır. Tüm bağımsız değişkenler insan, yapısal ve müşteri sermayesi arasında ise 0.01 anlamlılık düzeyinde pozitif bir ilişkinin varlığı görülmektedir.

5.2. Regresyon Analizi ve Hipotezlerin Testi

Modele ait bağımlı değişken işletme performansı ile bağımsız değişkenler olan entelektüel sermaye bileşenleri; insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi arasındaki ilişkileri incelemek için çok değişkenli regresyon analizi kullanılmıştır. Diğer bir deyişle, modele ait hipotezler çoklu regresyon analizi yapılarak test edilmiştir. Regresyon analizi sonucunda değişkenlerin β katsayıları ve anlamlılık seviyelerine göre hipotezlerimiz kabul ya da reddedilecektir. Regresyon analizi sonuçları; bağımlı değişken, bağımsız değişkenler, beta katsayıları (β), t değerleri, p değerleri, R^2 ve düzeltilmiş R^2 (adjusted R^2), F değeri ve Durbin Watson değeri Tablo 4'de gösterilmektedir.

Tablo 4: Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

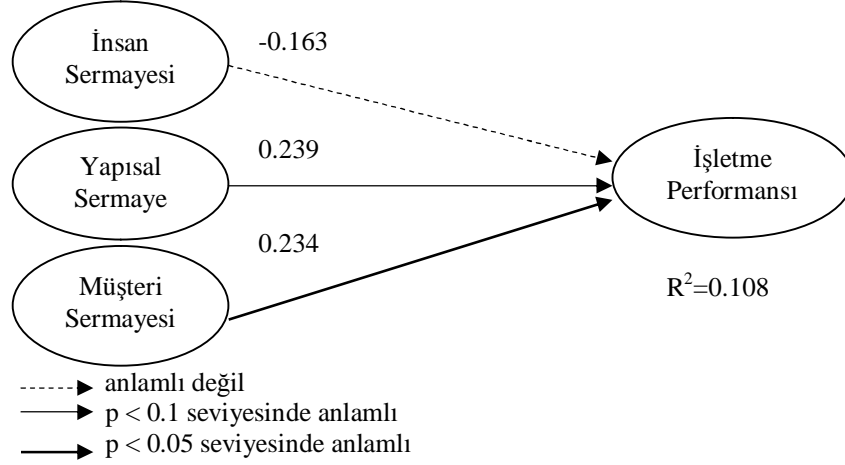
<i>Bağımsız Değişkenler</i>	<i>Beta (β)</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
İnsan Sermayesi (İS)	-0.163	-1.316	NS
Yapısal sermaye (YS)	0.239	1.719	0.08
Müşteri Sermayesi (MS)	0.234	2.322	0.02
$R^2 = 0.108$ Adjusted (Düzeltilmiş) $R^2 = 0.092$ $F = 6.477$			
Durbin Watson = 1.5 Significance (Anlamlılık) = 0.00			

Buna göre 6.477 F değeri (anlamlılık 0.00) regresyon modelinin bir bütün olarak her düzeyde anlamlı ve modelin istatistiki açıdan açıklayıcılığın önemli olduğu görülmektedir. Modeldeki R^2 değeri olan 0.108 bağımsız değişkenlerin işletme performansını %10.8 oranında açıkladığını göstermektedir. Regresyon analizinde Durbin Watson değerinin 1.5 çıkması değişkenler arasında otokorelasyon olmadığını yani modelde öngörülen ilişkilerin ardışıklıktan etkilenmediğini ortaya koymaktadır. Modelde insan sermayesinin işletme performansı üzerinde negatif ve istatistiki açıdan anlamlı olmayan bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle H_{1a} hipotezi reddedilmektedir. Bununla birlikte modelde yapısal sermaye 0.239 beta katsayısı ve $p < 0.1$ anlamlılık düzeyi ile işletme performansını direkt ve pozitif etkilemektedir. Aynı şekilde, 0.234 beta katsayısı ve $p < 0.05$ anlamlılık ile müşteri sermayesi de işletme performansını direkt ve pozitif yönde etkilemektedir. Bu sonuçlara göre ise H_{1b} ve H_{1c} hipotezleri kabul edilmektedir. Tüm bu sonuçlara baktığımızda yapısal sermaye ve müşteri sermayesi modele katkı sağlarken insan sermayesinin modele katkı sağlamadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle araştırmanın “entelektüel sermayenin işletme performansı üzerinde direkt ve pozitif etkisi vardır” ana hipotezi kısmen kabul edilmektedir.

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonuçlarına göre entelektüel sermayenin unsurları olan insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesinin hepsinin işletme performansı üzerinde direkt ve pozitif etkisi olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi işletme performansını direkt ve pozitif etkilerken, insan sermayesinin işletme performansı üzerinde direkt ve pozitif bir etkisi olmadığı görülmektedir (Şekil 2). Bu sonuç Bontis (1998) ve Wang ile Chang'ın (2005) yaptığı araştırmalarındaki insan, yapısal ve müşteri sermayesi ile işletme performansı arasındaki direkt ilişkileri inceleyen modelin sonuçları ile örtüşmektedir. Aslında bu sonuç Türkiye açısından bakıldığında hiç de anormal sayılmamalıdır. Çünkü Türkiye’de ki KOBİ’lerin en büyük problemlerinin başında kalifiye eleman sıkıntısı gelmektedir (Akgemci, 2001; OECD, 2004). Özellikle yetmiş kalifiye ara eleman KOBİ’lerin en büyük problemleri arasında yer almaktadır. Bunun yanında KOBİ’ler personelinin kendini daha iyi yetiştirmesi, yeni bilgi ve tekniklere sahip olması, gelişen teknolojiyi takip edebilmesi için hizmet içi eğitimlere ve seminerlere gerekli destek ve finansal kaynağı ayıramamaktadır (Akgemci, 2001; OECD, 2004). Hatta birçok KOBİ’de insan kaynakları departmanları da mevcut değildir. O yüzden bu tür problemlere sahip işletmelerde böyle sonuca ulaşması normal olarak karşılanmalıdır. İyi yetişmemiş ve kalifiye olmayan elemanların işletme performansını olumsuz yönde etkilemesi de kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle bu tür faaliyetler şirket sahibi ve üst yönetimler tarafından desteklenmelidir.

Şekil 2: Model ve Regresyon Sonuçları

Ayrıca modelde işletme performansını hem direkt hem de pozitif etkileyen yapısal ve müşteri sermayesinin modeli açıklama derecesi %10.8 olarak düşük seviyededir. Özellikle Türkiye'deki KOBİ'lerin ayrı bir pazarlama bölümü olmaması, yetersiz pazarlama anlayışına sahip olması, yetersiz pazarlama araştırması, pazarlama araçlarında yeterince faydalanmaması, dar bir pazarda faaliyet göstermesi ve alıcı firmaya bağımlı olması (Akgemci, 2001) gibi problemleri bu sonucun ortaya çıkmasında pazarlama ve müşteri yönlü etken olduğu söylenebilir. Bunun yanında, yetersiz know-how, düşük teknoloji seviyesi, ar-ge çalışmalarının yetersizliği, kurumsallaşmanın gerçekleşmemesi ve bilgi ve iletişim araçlarının (OECD, 2004; DPT,2004) kullanımındaki düşüklük ise diğer önemli etken olarak görülebilir.

Bugün Türkiye'deki KOBİ'leri Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerdeki KOBİ'lerle karşılaştırdığımızda toplam işletme içindeki sayı ve istihdama katkı açısından çok büyük farklılıklar olmamasına rağmen, AB üyesi ülkelerdeki KOBİ'lerin sağladığı katma değer Türkiye'deki KOBİ'lerin iki katıdır (KOSGEB, 2006). Türkiye'deki KOBİ'ler know-how, beceri seviyesi ve özellikle bilgi ve iletişim alanındaki modern teknolojiye erişim ve sağladığı avantajlardan faydalanma açısından geri durumda olduğu görülmektedir. Türkiye'deki KOBİ'lerin ülke ekonomisine istenilen katma değeri sağlayabilmesi ise entelektüel sermaye bileşenlerini olumlu ve pozitif bir biçimde arttırmalarına bağlıdır.

Bu araştırmanın en büyük kısıtlarından bir tanesi imalat sektöründeki KOBİ'ler üzerinde ve Marmara bölgesindeki belirli şehirler seçilerek yapılmış olmasıdır. Bu nedenle bu çalışmanın devamı olarak hizmet sektöründe ve diğer bölgelerde de araştırma yapılarak karşılaştırma ortaya konabilir. Bunun yanında bu çalışmada entelektüel sermaye bileşenleri ile işletme performansı arasındaki direkt ilişkiler incelenmiştir. Bu yüzden sonraki çalışmalarda endirekt ilişkiler de modellenenebilir ve incelenebilir. Bu araştırmanın en büyük katkısı entelektüel sermaye ile ilgili olarak KOBİ'ler üzerine yapılan çalışmaların azlığı nedeniyle yol gösterici olabileceğidir.

KAYNAKÇA

1. AKGEMİCİ, T. (2001), **Kobi'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, KOSGEB Yayınları, Ankara.
2. BAGOZZI, R.P. (1998), "Measurement in Marketing Research", **Principles of Marketing Research**, Richard P. Bagozzi Edition, Blackwell Publishers, Cambridge, 1-49.
3. BOLLEN, L., VERGAUWEN, P., VE SCHNIEDERS, S. (2005), "Linking intellectual capital and intellectual property to company performance", **Management Decision**, 43 (99), 1161-1185.
4. BONTIS, N. (1998) "Intellectual capital: an exploratory study that develops measures and models", **Management Decision**, 36 (2), 63-76.
5. BONTIS, N., KEOW, W.C.C. ve RICHARDSON, S. (2000), "Intellectual capital and business performance in Malaysian industries", **Journal of Intellectual Capital**, 1 (1), 85-100.
6. BROOKING, A. (1996), **Intellectual Capital : Core Assets for the Third Millennium Enterprise**, Thomson Business Press, London.
7. BROOKING, A. (1997), "The Management of Intellectual Capital, **Long Range Planning**, 30 (3), 364-365.
8. CHEN, M-C, CHENG, S.J. VE HWANG, Y. (2005), An empirical investigation of the relationship between intellectual capital and firm's market value and financial performance", **Journal of Intellectual Capital**, 6 (2), 159-176.
9. CHEN, Y.-S., JANESTIN, M.-J., ve CHONG, C.-H. (2006), "The Influence of Intellectual Capital on New Product Development Performance _ The Manufacturing Companies of Taiwan as an Example", **Total Quality Management & Business Excellence**, 17 (10), 1323-1339.
10. CLAESSEN, E. (2005), "Strategic use of IC reporting in small and medium-sized IT companies – A progress report from a Nordic project", **Journal of Intellectual Capital**, 6 (4), 558-569.
11. DPT (2004), **Kobi Starteji ve Eylem Planı**, <http://ekutup.dpt.gov.tr/esnaf/kobi/starateji.pdf>, (14.05.2007).
12. EDVINSSON, L. ve SULLIVAN, P. (1996), "Developing a model for managing intellectual capital", **European Management Journal**, 14 (4), 356-364.
13. EDVINSSON, L. ve MALONE, M. (1997), **Intellectual Capital : Realizing your company's true value by finding its hidden brainpower**, Harper Business, New York.
14. EUROPEAN COMMISSION, (2006), **Reporting Intellectual Capital to Augment Research, Development and Innovation in SMEs**, Directorate - General for Research of European Commission, Brussels.
15. GUTHRIE, J. (2001), "The management, measurement and the reporting of intellectual capital, **Journal of Intellectual Capital**, 2 (1), 27-41.
16. HUANG, C. J. ve LIU, C. J. (2005), "Exploration for the relationship between innovation, IT and performance, **Journal of Intellectual Capital**, 6 (2), 237-252.

17. MERTINS, K., ALWERT, K. ve WILL, M. (2006), Measuring Intellectual Capital in European SME”, **Proceeding of I-KNOW’06**, Graz, Austria, September 6-8.
18. OECD (2004), **Small and Medium-Sized Enterprises in Turkey – Issues and Policies**, OECD Publications, Paris, France.
19. KOSGEB, (2006), **2006 Yılı Çalışma Programı**, Ankara.
20. LYNN, B. E. (1998), “Intellectual capital”, **CMA**, 72 (1), 10-15.
21. LYNN, B. E. (2000), “Intellectual capital”, **Ivey Business Journal**, 64 (3), 48-52.
22. MERITUM, (2001), **Guidlines for Managing and Reporting on Intangibles (Intellectual Capital Report)**, Final Report of the MERITUM Project, EU.
23. MONTEQUIN, V.R., FERNANDEZ,F.O., CABAL, V.A. ve GUTIERREZ, N.R. (2006), “An integrated framework for intellectual capital measurement and knowledge management implementation in small and medium-sized enterprises, **Journal of Information Science**, 32 (6), 525-538.
24. ÖZDAMAR, K. (1999), **Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi**, İkinci Basım, Kaan Kitapevi, Ankara.
25. ROOS, G. ve ROOS, J. (1997), “Measuring Your Company’s Intellectual Performance”, **Long Range Planning**, 30 (3), 413-426.
26. ROOS, J., ROOS, G. DRAGONETTI, N.C. VE EDVINSSON, L. (1997), **Intellectual Capital: Navigating the new business landscape**, Macmillan Press Ltd., London.
27. SALOJÄRVI, S. (2005), **Increasing Knowledge Focus-A Means for Entrepreneurs to Remain on a Growth Path. Essys on the Role and Nature of Knowledge Management in Finnish SMEs**, Prima Ltd., Helsinfors.
28. SALOJÄRVI, S., FURU, P. ve SVEIBY, K.E. (2005), “Knowledge Management and Growth in Finnish SMEs”, **Journal of Knowledge Management**, 9 (2), 103-122.
29. STEWART T. A. (1991), “Brainpower: how intellectual capital is becoming America’s most valuable asset” **FORTUNE**, June 3, 44-60.
30. STEWART T. A. (1997), **Entellektüel Sermaye- Kuruluşların Yeni Zenginliği**, (Nurettin Elhüseyni), BZD Yayıncılık, İstanbul.
31. SVEIBY, K.E. (1997), **The New Organisational Wealth:Managing and Measuring Knowledge-Based Assets**, Berrett-Koehler Publishers Inc., San Francisco, CA.
32. TAN, H.P., PLOWMAN, D. Ve HANCOCK, P. (2007), Intellectual capital and financial returns of companies, **Journal of Intellectual Capital**, 8 (1), 76-95.
33. WANG, W-Y ve CHANG, C. (2005), “Intellectual capital and performance in causal models - Evidence from the information technology industry in Taiwan”, **Journal of Intellectual Capital**, 6 (2), 222-236.